

דפשיר שבועי

בעריכת דרור גרין

יוני 367

את 'פיוט' - דפשיר שבועי לשירה עברית, ערכתי והוצאתי לאור במשך שבע שנים רצופות, בשנים תשמ"ב-תשמ"ח, ובין חברי המערכת היו אריאל הירשפלד, עודד שור, אורה לב-רון, אילנה צוקרמן, יונה וולך וס. יזהר. מאות המנויים קיבלו מדי שנה אוגדן מיוחד, ומדי שבוע שלחתי אליהם בדואר שיר חדש שטרם פורסם, מאת טובי המשוררים העבריים.

'פיוט 2014' מחדש את המסורת של דף-השיר. משנת 2007 אני שולח למנויים שיר והרהור על השירה ועל החיים. את כל השירים וההרהורים תוכלו לקרוא [באתר 'פסיקום' וגם תוכלו להגיב בפורום של קוראי 'פיוט'.](#)

חמוטל בר-ייוסף

לא בשמים

לא בשמים

לא רחוק

הטוב נשב.

הלא קרוב הוא מאד

הלא פה הוא

הלא להטו בידך

לוחש לעשותו

עכשו.

ספרה החדש של חמוטל בר-יוסף, 'שריקה' (הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2014), ריגש אותי מאוד. זהו ספר השירים השלושה-עשר שלה, והשירים בו שונים ממה שהכרתי בספריה הקודמים, מפויסים יותר ואופטימיים יותר, ובמיוחד הם שוחרי טוב. אינני מכיר שאיפה נעלה מזו.

זהו ספר אישי, אוטוביוגרפי, הנפתח בילדותה של המשוררת ומסתיים בילדיה, אבל למרות הטראומות שמטבען אינן נעלמות ואינן נשכחות הוא שבה ומתבוננת במציאות כפי שהיא, ובוחרת להתמקד בטוב, מבלי להתעלם מן הכאב.

השיר הקצר 'לא בשמים' הוא תמצות מזוקק של רעיון ה'**כאן-ועכשיו**', הנפוץ בתפיסות-עולם מזרחיות, כמו הטאוואיזם, וגם בגישות מערביות בנות זמננו המבקשות להתרחק מן העולם החומרני-תחרותי.

אבל חמוטל אינה מסתפקת ברעיון המופשט של '**כאן-ועכשיו**', כלומר בשלילת המירוץ האינסופי, הקפיטליסטי, אחר מטרות, ובניתוח הפרוידיאני של העבר. היא מפרקת את ה'**כאן-ועכשיו**', ובין ה'**הלא פה הוא**' לבין ה'**לעשותו עכשיו**' היא מבקשת מאתנו להוסיף את הבחירה בטוב: "**לא בשמים, לא רחוק, הטוב נֶשֶׁב**".

"**לא בשמים**", כלומר לא בגן-העדן יש לחפש את הטוב, משום ש"**קרוב הוא מאד**". לא במקרה מזכירה לנו חמוטל, אסוציאטיבית, את גן-העדן. הסיפור המקראי מתאר את גן-העדן כאידיאל שמימי המבטיח לכאורה חיי נצח חסרי-דאגה, ואילו הגירוש מגן-העדן מבטא את העונש על הבחירה ב"**עץ הדעת טוב ורע**".

בשיר אחר ('**כל נהר**') כתבה חמוטל על עץ הדעת, כמה שמאפשר מודעות רגשית. גם שם היא כותבת על תחושת ה'**כאן-ועכשיו**' הטאוואיסטית, ועל החיים כנהר זורם, או כדרך, אך שם אפשרות הבחירה הותירה אותה עם שאלה.

בשיר 'לא בשמים' מצאה חמוטל תשובה. הבחירה היא ב"**טוב**". בחירה זו מציעה **פירוש חדש לגירוש מגן-העדן**, שאינו כה שלילי. פירוש זה מאפשר לנו לראות **בגן-העדן את תקופת הילדות**, המסתיימת עם הבחירה מרצון ב"**עץ הדעת טוב ורע**", שהיא הבחירה בשיקול המוסרי ובאחריות המעשית.

וכך הופך גם "**להט החרב המתהפכת**", שבאמצעותה חוסמים לכאורה המלאכים את החזרה לגן-העדן, לכלי הבחירה בטוב. הרמב"ם, בפתיחה ל"מורה נבוכים", ראה בלהט החרב המתהפכת לא את החרב האוסרת על החזרה לגן-העדן, אלא את ניצוץ האמת המופיע לרגעים, ובו אנחנו יכולים לבחור לשוב אל הבחירה המודעת שלנו: "**אפילו האור המועט הזה המאיר עלינו אינו מתמיד, אלא מבהיק ונעלם כאילו הוא להט החרב המתהפכת**".

מה שמיוחד בתובנה של חמוטל אינו הבחירה המוסרית המוכרת בין "**טוב ורע**", שהיא בחירה מוסרית, יחסית, הנובעת מערכים חברתיים המשתנים כל הזמן, אלא דווקא הבחירה האישית ב"**טוב**", ובהבנה שהוא "**קרוב**".

ההצטמצמות הזו אל ההבנה המאוחרת של המשוררת הבוגרת, המתבוננת לאחור אל חייה, ומצליחה לראות את ה'**כאן-ועכשיו**', היא תמצית המודעות הרגשית, כלומר להבנה שתחושת הגוף שלנו היא אמת-המידה הבסיסית והטבעית ביותר שלנו, המאפשרת לנו להבחין בגופנו בין מה שנעים לנו לבין מה שמאיים עלינו, ולבחור "**עכשיו**" ב"**טוב**", משום שזוהי תמצית חיינו ולא יהיה לנו כל רגע אחר.

בשיר נוסף מבהירה חמוטל את הבחירה בטוב, ה"**הולך ומתחורר**", שגם בו היא מתארת את ה"**טוב**" לא כאידיאל נשגב, אלא כמשהו שנמצא תמיד לידינו, ואנחנו יכולים לזהות אותו באמצעות המודעות הרגשית, בתחושת הגוף שלנו.

הטוב והרע, לפיכך, אינם משהו שנמצא במציאות עצמה, שהיא מטבעה איומה ונפלאה, אלא באופן בו אנו מתבוננים בה, ובבחירה שלנו "**כאן-ועכשיו**". שני השירים האלו, ושאר השירים בספרה החדש של חמוטל בר-יוסף, הם שיר הלל לבחירה בטוב מתוך המציאות הקשה, ו"**פכה זה יתברר למי שלא שם לב שהטוב הולך ומצטבר**".